

UNITÁRIUS ÉLETT

XIV. ÉVFOLYAM, 2. SZÁM

1960. FEBRUÁR HÓ

TIZENÖT ÉVVEL EZELŐTT

1945. február 13-án elnémultak a fegyverek hazánk fővárosának füstölgő falai között. A Szovjetunió hadseregének hősi áldozata nyomán megnyílt a szabadság útja a pusztító háború poklából s az alkotó munka ismét teljes jogaiba lépett. Mennyi szenvedés, milyen sok megpróbáltatás is szegélyezte az utat, amit hazánk népe a második háború kitörésétől felszabadulásunk napjáig megtett. Dunába zuhant hidak, romokban heverő épületek voltak véresen vádoló bizonyítékai annak a bűnös „nemzetvezetés”-nek, amely a mi földünket is egy időre a fasizmus szálláshelyévé avatta. Aki 15 évvel ezelőtt a közelgő tavasz bontakozó erejével birkózó télutó kietlen napjain Budapest kiégett utcáit végiggróttá, alig hitte volna, hogy rövid másfél évtized alatt mire lesz képes az emberi méltóságot visszanyert és alkotókészségében újjászületett ember. A szocialista társadalmi rend a maga céltudatos politikájával és reális életszemléletével a romokból új világot teremtett körülöttünk a dolgozó emberről való tervszerű gondoskodás jegyében.

A Központi Statisztikai Hivatal a közelmúltban valójában érdekes tájékoztatót boesátott közzé népgazdaságunk elmúlt esztendejének eredményeiről. Ennek a tájékoztatónak a tükrében szemléltetően látjuk fokozatos emelkedésünk útját. Ma már közel 6 és félszáz-ezer parasztember dolgozik a közös gadálkodás kötelékében. Két hónap alatt a szövetkezeti községek száma csaknem félezerrel nőtt. Községeink zöme szövetkezeti község. A lakosság áruvásárlása meghaladta a 3 éves tervben 1960-ra előirányzott mértéket. Az elmúlt év folyamán 45 ezer lakás épült. Lényegesen több a tervezettnél. A társadalombiztosításba bevontak száma 1 millió fővel növekedett. Kulturális igényeinek emelkedését mutatja, hogy 20 százalékkal növekedett a kinyomtatott könyvek példányszáma és elérte a 33 milliót.

Íme csak néhány kiragadott adat a számok sűrűjéből, amely minden szónál ékebben jelzi történelmünk sötét szakadékaiból a haladás, az emberi jólét napfényes magaslatai felé vezető utunkat.

Az emlékezés ünnepi pillanataiban a hálás kegyelet tiszta érzése tölti el szívünket a hősök iránt, akik halálukkal nyitották meg előttünk az élet kapuját. Dolgos magyar népünk megújuló sikerei láttán biztatón zendül meg szívünkben az Írás szava: „Nem mintha kívánám az ajándékot, hanem kívánom azt a gyümölcsöt, amely sokasodik a Ti hasznokra”. (Filippi IV. 17.) Tudjuk, hogy messze van még a cél. Elmondhatjuk Pál apotollal mi is: „Nemhogy elértem volna hanem igyekszem megközelíteni azt”. De megízleltük már a haladás, a kulturális és szociális fejlődés édes ízét s küzdünk, dolgozunk, harcolunk érte; még az imádságainkban is benne feszül a roppant szándék, hogy a mindennapi kenyér boldogságot és megnyugvást adó jótékony áldása eljusson minden ember asztalára a föld legszélső határáig. Elítélünk minden szándékot, mely burkoltan, vagy nyíltan a kizsákmányolás kopott, kiélt gondolatát szeretné sorainkba visszacsempészni, vagy a világon bárhol meggyökereztetni. Bizony új világ ez a mienk, de nem idegen nekünk, mert magunk teremjük, magunk építjük s ragaszkodunk hozzá féltő szeretettel, mert szocializmusában, mi tudjuk, benne zeng az evangélium szelleme, mellyel Jézus ötezekeket vendégelt meg s békés szándékunk is, mellyel irtózunk mindenféle háborúnak még a gondolatától is, összecsendül Jézus szavaival; amint Péternek mondja: „Tedd vissza szablyádat... mert aki fegyvert fog, fegyver által vész el”, és valljuk a zsoltárróval: „Jó az egyességben, a szép békességben együtt élni. Az egyes szív hiszen, mindent jóra viszen, nem hagy félni”.

Enyém? Tied?

Idestova ötvenöt esztendeje, hogy a párizsi missziói társaság hivatali ajtaján fiatal, harmincas férfi kopogtatott be. Olvasta a társaság lapjának a Kongómisszió szükségleteiről szóló cikkét, s most azzal a szándékkal utazott ide, hogy missziói munkát vállaljon.

Albert Schweitzer.

Fanyalogva fogadják. Hát nem kelt gyanút már csak az is, hogy a strassburgi lelkész, teológiai tanár, neves orgonaművész hátat fordít a hírnevet és biztos megélhetést jelentő katedrának, hogy Afrikába utazzék missziósna? Nincs valami suskus ebben? Lehet-e becsületes keresztény ember, aki így cselekszik?

Hitbéli fölfogása miatt visszautasítják. Nem kell senkinek.

Változik a szín: 1960-at írunk, és január 14-én sajtó, rádió, televízió, film röppenti világgá a hírt: lambarene-i missziós kórházában 85. születésnapját ünnepli Albert Schweitzer. Napilapok, képesújságok, folyóiratok tolonganak egyetlen cikkekcskéért, riporterek versengenek egyetlen hang- vagy filmfölvételért, nagy

rádióadók változtatják meg előre kiadott műsorukat, hogy soron kívül emlékezhessenek meg róla. Mindenki hódolója, mindenki fegyvertársa, mindenki magának igényli, mindenkinek kell.

És folyik a nagy alku: enyém? tied? Aki ötvenöt esztendővel ezelőtt, még orvosként sem kellett, azt ma magáénak akarja mindenki, hogy a naggyá nőtt ember fénye egyedül az ő megszükkült nevére sugározzék. Az egyik a muzsikus-rokonságot emlegeti, a másik filozófiájában fedez föl testvérvonásokat; van, aki a Nobel-bekedij révén igényli magáénak, van, aki a Goethe irodalmi díj miatt; egyesek azon vitatkoznak, hogy szülőföldje szerint melyik nációhoz tartozik, mások nevét tűzik vállalkozásuk jelmondatául; némelyek felekezeti hovatartozásával hozakodnak elő, megint mások gyülekezeteik dísztagjául választják meg.

Pedig ő nem tartozik senkihez. Az ő igazi muzsikus-rokona Bach, és filozófiájában a vert utak helyett merőben új csapást tör; büszkeség tölti el a Nobel-díj miatt és boldog öröm a Goethe-díjért, de nem hagyja

magát lekenyerezni egyikkel sem; szeretete nem szűkül le egyetlen keskenyre vont nemzethatárra, neve pedig sokkal több pusztá jelmondatnál; nem köti magát egyetlen egyház tanításához sem, de szívesen fogad el minden emberi közösségbe hívást.

Enyém? Tiéd? Nem. Hát kié?

Senkié. Ő nem tartozik senkihez — *de mi mindnyájan hozzá tartozhatunk!* Persze, ez nemcsak egy-két riport dolga. Nemcsak annyi, hogy cikket írsz róla. Nemcsak

az, hogy róla olvasol, s őt prédikálsz. Mindennél sokkal több: teljes közösségvállalás vele. Nem utánzása. Leprást gyógyítani nem kell Afrikába jutnod. Nagyon jó helyen vagy te itt is. Találsz itt is beteget eleget, győzd csak gyógyítani — köztünk, mindennap. Ez a teljes közösségvállalás vele! Vele, illetve azzal, akivel ő is közösséget vállalt: Jézussal, az emberrel.

Rajtunk áll, hogy hozzá tartozunk-e, vagy nem!?

—kt

A lengyel áriánusok

PAWEL

A Varsótól délnyugatra fekvő Brzenin városkából származott Pawel Grzegorz, akinek családi nevét latinosan Paulus-nak írták. A régebbi külföldi és magyar szakirodalom Pauli Gergelyként ismerte, s nevének alakja után többen tévesen olasz eredetűnek is tartották.

A Pawel életét és munkásságát ismertető első korszerű monográfiát K. Górski krakkói professzor adta ki lengyel nyelven még 1929-ben. Górskinak a lengyel áriánusok irodalmát ismertető nagy művét már a felszabadult lengyel nép Tudományos Akadémiája jelentette meg, 1949-ben.

Életével egyébként Kálvinhoz írt leveléből szerezzük az első adatokat. 1525-ben született. Humanista műveltségét a krakkói egyetemen szerezte. Már fiatalon híve a reformációnak. Kora ismert reformátoraival levelezésben áll. Az 1555. évi secemini zsinaton azok oldalán áll, akik nem ítélik el Gonesiust Servetus tanain alapuló tanításai miatt. A régebbi hazai és külföldi szakirodalom úgy vélte, hogy az antitrinitárius nézeteket Blandrata hatása alatt tette magáévá. Wilbur amerikai professzor a lengyel áriánusok mozgalmát ismertető különben jeles művében, még 1945-ben is ezt a hibás nézetet vallja. E felfogás éppen annyira felületes, mint erőszakolt az a feltételezés, hogy a magyar Dávid is Blandrata közvetítésével ismerkedett meg Servetus munkáiból az antitrinitárius nézetekkel.

Mindkét esetben figyelmen kívül hagyják egyebek mellett azt a tényt, hogy Pawel 1550-ben Wittenbergben tanult, amikor Dávid Ferenc is ott folytatta tanulmányait. Wittenbergben két forrásból is megismerkedhettek mindketten a korai antitrinitárius nézetekkel. A wittenbergi egyetem irányító szelleme, Melancthon, már 1536 óta ismételt és állandóan kárhoztatta Servetus tanításait. Ugyanitt ismerkedett meg a lengyel Pawel és a magyar Dávid Ferenc a korai olasz antitrinitarizmus jeles képviselőjével, Socinus Laeliuszal, aki ezirányú nézeteit jóval Blandrata fellepte előtt hirdette.

Említésre méltó ebben az összefüggésben az is, hogy Dávid a korai magyar unitarizmus tanításait latin nyelven ismertető és az 1567-ben kiadott *De falsa et vera c.* munkában egykori tanuló társának, Pawelnek a dolgozatát is közreadta, a második könyv második fejezeteként. E fejezet latinul *De discrimine legis et evangelii* címet viseli. E művét Pawel egy évvel később lengyel nyelven is közreadta *Rodzial Starego Testamentu od Nowego* címen. E lengyel nyelvű mű

ma már csak egyetlen példányban található meg a krakkói Czartoryski-múzeumban, ha ugyan a második világháború idején nem pusztult el. Ez azt mutatja, hogy az ellenreformáció lengyel földön ugyanúgy üldözte az antitrinitárius írók haladó szellemű műveit e korban, mint az akkor egész Európa-szerte divat volt.

Pawel 1557-ben már a krakkói főtemplom vezető papja. Socinus Faustus letelepedéséig ő a lengyel áriánus mozgalom vezetője. Első ízben *Tabula de Trinitate c.* művében fejti ki szentháromságellenes nézeteit. E könyv fellelhető példányait a német származású Hosius kardinális javaslatára, királyi rendeletre néhány évvel később a krakkói piacon nyilvánosan égették meg. E támadás hatása alatt Pawel Pinczowba menekült s évekig ott fejti ki működését. Számos művet ír latin és lengyel nyelven. Latin nyelvű műveit sok külföldi tudós igyekezett cáfolni. E könyvek közül is kevés maradt az utókorra. *De Antichristi Deo c.* könyvéből pl. a második világháború kitörése előtt csak egyetlen példány volt található a drezdai könyvtárban. Nem tudjuk, hogy az angolszász repülő támadásoknak e mű is áldozatul esett-e?

Hosius kardinális törekvése az volt, hogy a katolikusok által egyformán eretneknek tartott orthodox protestánsok és haladó áriánusok közti ellentétet fessítse, tudván, hogy *bellum haereticorum pax est ecclesiae*. Pawel az olasz Stancaró ellen is hadakozott, mert nézeteivel nem értett egyet. A kálvinista párt vezetője, Sarnicki, nevezi első ízben Pawelt és társait áriánusoknak, bár tanításaik szellemben már meghaladták az egykori áriánizmust. Ettől az időtől kezdve nevezik a lengyel testvérek mozgalmát áriánusnak is.

1565 táján, mikor a külföldi antitrinitárius vezetők — akikről később még szót ejtünk — már elhagyták Lengyelországot, még egy kísérlet történt arra, hogy a reformáció híveinek két táborát egymással kibékítsék. A piotrkowi beszélgetéseket sokan tévesen zsinatnak tartották. E beszélgetések végül is eredménytelenül végződtek. A Pawel és társai által vezetett mozgalomból önálló egyház lett. Mostantól kezdve nem a régi dogma egyes tételeinek a kritizálását tekintették fő feladatuknak, hanem új tanítási rendszerüket igyekeztek korszerűen megfogalmazni. E tanítás a hagyományos egyházi fogalmazástól lényegesen eltért, mert követelték, hogy a vallás dolgaiban az értelem is helyet kapjon, és türelmet hirdették a más nézetten levőkkel szemben. E türelmes szabadság szellemében egymással is sokat vitatkoznak, míg a XVII. század elején formába öntődik hitvallásuk kifejező irata, a rakowski káté. Pawel sokat foglalkozott az újszövetség és különösképpen a hegyi beszéd tanításainak kora társadalmi kérdéseire való alkalmazásával. Erről és Rakownak a lengyel unitáriusok központjává alakulásáról később még külön-külön is szó lesz.

Jean Thénau francia protestáns lelkész, akit Kálvin az orthodox protestantizmus megsegítésére küldött a lengyelek közé, 1563-ban azt írja, hogy a műveltebb lelkészek mind Pawel követői; ugyanő írja Bullingernek, hogy az áriánusok ereje igen nagy, hatásuk erősödik, pedig a lengyel szenátusban, a főrendűek közt nincsen egyetlen képviselőjük sem. Pawel rakowski szerepléséről később lesz majd szó. 1591-ben halt el Rakowban, de az áriánusok körében vezető szerepét élete utolsó évtizedében már elvesztette.

Ferencz József

dr. Marosi Ferenc, budapesti gyülekezetünk buzgó tagja meghalt. A rákoskeresztúri temetőben helyezték örök nyugalomra, nagy részvét mellett. Pethő István püspöki helynök és R. Filep Imre ek. főjegyző, budapesti lelkész szolgálatával.

dr. Kádár Attila vállalati ügyész, néhai Kádár Lázár, egykori korondi lelképásztor unokája, 42 éves korában rövid szenvedés után Budapesten meghalt. A Farkasréti temetőben a gyászszertartást R. Filep Imre lelkész végezte.

özv. Nagy Ferencné és Kiss Lajos fia Budapesten elhunyt. A rákoskeresztúri temetőben helyezték örök nyugalomra Pethő István püspöki helynök szolgálatával.

Diószegi Márton, füzeggyarmati egyházközségünk volt presbitere, január 14-én, 83 éves korában elhunyt. A gyászszertartást nagyszabású gyülekezet előtt Kelemen Miklós végezte.

özv. Papp Mózesné, néhai Papp Mózes egykori székelykeresztúri gimnáziumunk igazgatójának felesége elhunyt. „Boldogok akik az Urban hálnak meg... az ő cselekedeteik követik őket.”

Az evangélium lényénél...

Gal. 3, 23.

„A hit eljövetele előtt a törvény alatt őriztettünk.”

Az alapige az emberi élet azon megnyilvánulásával foglalkozik, amelynek egyik végén a kiskorú gyermek, a másik végén a nagykorúvá vált ember áll. Ha jól meggondoljuk, a gyermek álma és vágya a nagykorúság, amely számára az önálló életet jelenti. Ebben – véli – nem függ senkitől és semmitől. Hajlamainak megfelelő munkát végezhet; nem áll mögötte a szülői szigor és tanítói intelem. A felnőttben a nagykorúság öntudata él.

Az alapige szerint a gyermek- és a felnőttkor a kereszténység életében is fellelhető. Első pillanatban arra gondolunk, hogy keresztényi életünkben az elkülönülés, a többéválás határköve a konfirmáció: amikor hosszú hónapok alatt elsajátítjuk hitünk alapvető tételeit, aztán a gyülekezet színe előtt lelkészültségünkkel teszünk bizonyosságot arról, hogy belső lelki életünkért vállalhatjuk a felelősséget Isten színe előtt. A konfirmáció valóban egy útjelző a nagykorúság felé, de az alapige nem ezt említi. Pál apostol, aki egyike azoknak, akik közvetlenül szemlélhetik a kereszténység megalakulását; az embert a törvény alatt és a hitben lévőknek látja és ennek megfelelően dönti el, hogy ki a gyermek és ki a nagykorú. Az apostol, aki kereszténységét a feltámadott Krisztussal való találkozásra és a róla kialakított elgondolására építi fel, kiskorúnak a törvény alatt élő embert tartja, akit a törvény készít a nagykorúságra, a hitre. Az ótestamentumi zsidóság életéből könnyen érthetővé válik az apostol nézete. A zsidóság élete Krisztus feltámadásáig nem egyéb, mint a törvény megélése. Számára a törvény azonos Istennel s annak betartása vagy áthágása jelenti az életet vagy a halált. A mózesi törvény – a közismertté vált Tízparancsolat – Isten akaratát foglalja magában s ennek megszegése mindig következményekkel jár. Minden sora súlyos és komoly figyelmeztetés a jólét vagy a megpróbáltatás felé és Izraelnek nem kell egyebet tenni, mint vakon engedelmessé válni tetteinek. Mai szemmel nézve ezeket a törvényeket, szinte megütközéssel gondolunk arra, hogy milyen alacsony erkölcsi színvonalon állott a kiválasztott nép, amely hol áthágtá, hol meg betartotta Isten rendelését, hogy előbb végigszenvedje a babilonok és asszírok elnyomását; s aztán soraiból termelje ki azt a Krisztust, aki tanítása megéléseben nagykorúvá teszi az embert.

A páli teológia, amely a hitet mondja az üdvösség alapjának, figyelmen kívül hagyja az élet legfontosabb tényét, a cselekedetet. Azt a megnyilatkozást, amelyet Jézus így fejez ki: „Szeresd az Istent és szeresd az embert”. Jézusnál a hit nem követelmény, hanem a lélek természetes megnyilatkozása, amely csak Istenre irányulhat. Ellenben ott van nála a nagykorúság záloga, a törvény maradék nélküli betöltése, amelyből elhagyni semmit sem lehet. Az ő törvénye a szellemileg fejlettebb embernek szól, aki akkor válik nagykorúvá, amikor felismeri a törvény fontosságát és annak kívánalma szerint éli életét. Számunkra nem az a lényeges, hogy higgyünk a meg nem történt eseményben, hanem hogy cselekedjünk a jót és gyakoroljuk a szeretetet. Azt a törvényt töltjük be, amely mai kívánalmainkat mutatja s amely kétezer esztendő lefolyása alatt az emberrélevés záloga volt. A mi hitünk elsősorban Istenre utal, de az csak úgy teljes, ha szorosán egybeolvad a Jézus tanításában jelentkező törvénnyel. Az unitárius ember akkor lesz nagykorú, amikor hitét a cselekedet és cselekedetét a hite egészíti ki, mert amikor Jézus azt kívánja, „legyetek tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok tökéletes”, akkor nem kíván egyebet, mint a hit és a cselekedet összhangját.

Testvérem, te is erre törekedj, mert ebben leszel nagykorúvá: Jézus munkatársa és Isten gyermeke. Amen.

Kelemen Miklós

A Holt-tenger parti leletek

1947-ben élénk érdeklődést váltott ki a laikusok és a szakemberek köreiből, hogy Jeruzsálemtől mintegy 25 km-re, a Holt-tenger partján levő sziklabarlangokban beduin pásztorok régi kéziratokat leltek. Megindult a versengés üzletemberek, régiségkereskedők és tudósok között, hogy ki tud ezekből az ún. **Kumrani leletekből** minél többet megszerezni. Rövid pár év alatt sikerült is több száz írástekerest és érmét, valamint korabeli használati tárgyat napvilágra hozni, melyekből megállapítható, hogy mindezek a Kr. e. I. és II. századból valók. Az ásatások és kutatások azóta is folynak, különösképpen az esseus kolostor romjai között, melyek szintén itt vannak. A szakirodalom erre vonatkozó megjelent művei a Szovjetunióban, Angliában, Franciaországban és az Egyesült Államokban immár több ezer kötetre rúgnak és az érdeklődés azóta sem csökkent. A kumrani leletek sorsát és tartalmát szaktudósok éppúgy mint a laikusok nagy figyelemmel kísérik. A közelmúltban az *Universum* c. folyóiratunk is cikket közöl a „Nauka i Zsizny” nyomán.

Mik is hát ezek a kumrani dokumentumok? Mit találtak a beduinok a Holt-tenger parti barlangokban?

Mint már említettük az előbbieken, főképpen azok az írásos bőr- és pergamentekercsek váltották ki a lázas érdeklődést, melyek több mint kétezer éve hevernek a sötét barlangokban és az ott található romok között. A tekercsek közül, bár számuk azóta lényegesen több, eddigelé csak hat darabot göngyölítettek, másoltak, fordítottak és fényképeztek le. A darabkák összerakása és rekonstruálása igen komoly és kényes munka, mely a szakemberek egész légiját veszi igénybe. Megállapították, hogy a tekercsek több nyelven íródtak. A héber, arámi és görög mellett latin, arab és szabateus szövegek is felismerhetők. Tartalmuk ószövetségi tárgyú. Eddig a Habakuk könyvéhez írott kommentárok kerültek feldolgozásra. Keltezési idejük Makkabeus Jonathán, vagyis Hadrianus császár uralkodása körüli időszakra tehető. Figyelemre méltó, hogy a szövegek több mint 900 évvel idősebbek, mint az eddig ismert legrégebbi ótestamentumi kéziratok. A dokumentumokat általában minden szakember hitelesnek ismeri el. Megállapítható, hogy a tekercsek jó részét az **esszaeusok** vallási törvényeit tartalmazzák. Kik voltak az esszenusok, vagy esszaeusok?

E mozgalom híveinek a története a Kr. előtti II. századig nyomozható. Foglalkozik velük több történetíró is, így: *Josephus*, *Philó* és *Plinius*. Leírásaikból megtudjuk, hogy a zsidóság kebelén belül egy vallásos irányzat képviselői voltak. A mózesi törvényekhez ragaszkodtak és szigorú önmegtartóztatásban éltek. A **hirbet-kumrani leletekből** is azt vélik felismerni, hogy azok az egykori esszeusok irataiból valók és hitelveiket, valamint vallásos szokásaik leírását tartalmazzák. A keresztény történetírók tagadják, hogy ezen irányzat bármilyen formában is hatással lett volna Jézus gondolatvilágára s a keresztény szokások kialakulására. Az azonban nem vitatható, hogy e mozgalom hívei később beolvadtak a keresztény gyülekezetekbe és az ebioniták askéta-theosophiai irányzatát hívták életre. Mit hittek, hogyan éltek az esszeusok? **Henotheisták** voltak, vagyis Jáhvé mellett több Istent is ismertek. Mozgalmukat a mózesi alapokon ugyan, de Újszövetségnek nevezték. Tiltották a véráldozatot és az eskü bármilyen formájának használatát. A mértéktelenséget erénynek tartották és nagy gondot fordítottak a tisztálkodásra. Maga az essenoi görög szó, és furdózatot jelent. Irányzatuk szocialisztikus volt. A mozgalomba belépők vagyonukat a közösségnek feláldozták. *Philó* szerint mintegy 4 ezeren éltek a Holt-tenger mellett, a Maeotis-tó partján és Jeruzsálemben szétszórtan. Az uralkodás minden emberek mind testvérek és tartották. Hitük szerint az emberek mind testvérek és szabadok. Közösen étkeztek és egymásért dolgoztak. Betegeiket és az öregeket ápolták s foglalkozásuk közül is a gyógyítás intézményes művelése tűnik ki. Az új tagokat próbaidő után tisztító fürdővel, vagy vízzel

való befecskenézéssel vették fel. Egyes múlt századbeli ótestamentumi szakírók szerint Keresztelő János is ezen irányzathoz tartozott. Híveik az igazságot kerestek mindenben és Istent teljes szívükből imádták.

Érdekesnek tartjuk a sok rokon vonást, melyek az evangéliumok szövegével és az azokban tükröződő jezesi életelvekkel megegyeznek. Ma még eldöntetlen a kérdés, hogy Jézusnak a gondolatvilágára és teo-

lógijára milyen mértékben gyakoroltak hatást ennek az irányzatnak a hívei, de talán az elkövetkező évek kutatásai s a további leletek feldolgozása fényt derítenet a rendkívül izgató problémára. Hogyha a további tanulmányok kimutatják, hogy e tekercsek szellemi tartalma kapcsolatos az evangéliumok szövegével — úgy azok is minket, unitáriusokat fognak igazolni a Jézus emberségéről vallott hitünkben. **Bajor János**

Támadják a kanadai unitáriusokat

Az angliai unitáriusok *Inquirer* c. hetilapjának ez évi jan. 9-i számában Phillip Hewett vancouveri lelkész „Hírek a kanadai gyülekezetből” szürke cím alatt igen érdekes dolgokat jegyzett fel. Hewett angol és amerikai unitárius teológiai fakultásokon végezte tanulmányait és néhány éve telepedett le Kanadában. Nemrégiben második kiadásban is megjelent *An unfettered faith, a le nem láncolt hit* c. könyve, melyet a teológiai orthodoxia erősen bíralt. A cikket az alábbiakban, némi rövidítésekkel, kommentár nélkül közöljük, mert a mondanivaló önmagáért beszél.

A kanadai egyesült protestáns egyház egyik torontói lelkészének az unitarizmust élesen támadó egyházi beszéde sok vitát váltott ki. E beszédet a helyi napilapokban számos hozzászólás és vita követte. A kritikusok elsősorban azt nevezeményezték, hogy az unitáriusok állást foglaltak a szonyegen levő nevelési kérdésekben. Ok is kifogásolták a közvelemény jelentős részével egyetemben, hogy a közpénzen fenntartott állami és városi iskolákban a napi tanulás rendjén bibliai részeket olvasnak fel és minden gyermekkel elmondatták a jezesi imádságot. Másodlagosan megállapították, hogy a kanadai unitárius papokat „importálták”, azok más országokból vándoroltak be, de nem állják, hogy kanadai társadalmi kérdésekben állást foglaljanak.

A támadásokban említett tények a valóságnak megfelelnek. Manitoba, Alberta és Brit Columbia unitáriusai említett tartományok nevelési bizottságaihoz beadványokat juttattak el, melyben tiltakoztak az ellen, hogy államilag fenntartott iskolákban minden gyermek számára kötelező legyen felekezeti jellegű vallásnevelésben való részvétel, továbbá az ellen is, hogy közadókba segélyt adjanak felekezeti iskolák fenntartására. Úgy vélték, hogy nyilvánvalóan igazságtalan lenne, ha nem keresztény hitet valló szülők gyermekeit keresztény vallásnevelésben való részvételre kényszerítenek, különösen nagyobb városokban, ahol népes zsidó lakosság is él.

Igaz az is, hogy a Kanadában szolgáló unitárius lelkészek egy része nem kanadai születésű. (Ez ab-

KÖZALAPUNK 221 485—VIII. számú csekk számlájára id. P. Buzogány Lajos 10 Ft-ot adományozott. Isten áldása legyen a jószívű adakozókon.

ból következik, hogy Kanadában nincsen unitárius teológiai fakultás. Szerk.). Így könnyű Torontó városában, ahol két gyülekezetben is amerikai unitárius lelkész van „külső beavatkozásról” beszélni. Ez a sajtótámadás, mely a kanadai érdekenység árca mögé rejtőzködött, nem unitárius körökben is elítélésre talált. Az a tény, hogy az unitáriusokat ilyen erős támadás érte, már önmagában is azt igazolja, hogy az unitarizmusnak növekvő súlya van a társadalmi életben.

Az unitáriusok a társadalmi élet egy másik síkján a nukleáris fegyverkezés érdekében folytatott harc rendjén is igen tevékenyek voltak. Ilyen vagy olyan módon minden gyülekezet állást foglalt ebben a kérdésben. A legjelentősebb lépést a két montreali gyülekezet tette. Albert Sweitzer nevét zászlóul viselő állandó vita- és akcióbizottságot létesítettek. Az e bizottság által rendezett üléseken számos ismert közéleti személyiség tartott e kérdésről előadást, köztük a Szovjetunió kanadai nagykövete is. Az Ontariobeli Don Heights gyülekezet egy pamfletet adott ki e témakör ismertetésére „Lehet, hogy soha sem lesz holnap” címmel. Az egyes gyülekezetek számos városban más társadalmi szervezettel, vagy csoporttal közösen dolgoznak. Kívánságaikat, mely a szélesebb közvélemény hangját tolmácsolta, beadványok és gyűlési határozatok alakjában juttatták el a kormányhoz.

A kanadai unitárius gyülekezetek lélekszáma növekedőben van. Toronto, Ottawa és Vancouver városok gyülekezeteiben újabban vasárnap délelőttként két istentiszteletet is kell tartani és Edmonton is rövidesen követi ezt a példát. A vancouveri gyülekezet tavaly októberben ünnepelte fennállásának ötvenedik évfordulóját és tervbe vette, hogy három év alatt új épületet emel. Az unitáriusok haladózelleme állásfoglalása különösen sok fiatal szülőt vonz, akik gyermekeiket unitárius vasárnapi iskolába küldik. A türelmet és felvilágosodást gyakorló unitárius vasárnapi iskolai munkáról az egyik torontói országos napilap nemrégiben képes beszámolót közölt.

Úgy látszik, hogy a vallási szabadelvűség a kanadai egyházakban általában eltűnőben van. Így az unitáriusokra vár az a feladat, hogy az ilyen igényekkel fellépőknek valamit adjanak. Így jövőjük is biztosítva van.

HIREK

Pethő István püspöki helynök január 22—23-án a füzessgyarmati egyházközségben evangélicizációs szolgálatot végzett. Mindkét alkalommal szép számú gyülekezet előtt. Január 24-én istentiszteletet tartott és a helyi lelkészcsaládokat látogatott.

A gyulai szórványgyülekezetben január 31-én Kelemen Miklós füzessgyarmati lelkész istentiszteleti szolgálatot végzett.

A csehszlovák egyház fennállásának 40. évfordulója alkalmából egyházunk vezetősége üdvözlő táviratot intézett dr. Fr. Kovar pátriárkához.

Schweitzer Albertet 85. születésnapja alkalmából egyházunk nevében meleg hangú levélben köszöntötte Pethő István püspöki helynök.

Egyházköri tanács február 5-én ülést tartott. Foglalkozott többek között a dévaványai egyházközség belsőségének eladásaival kapcsolatos ügyekkel; meghallgatta és elfogadta a teol. bizottság jelentését és javaslatait, majd letárgyalta a folyó évben kiadásra kerülő imakönyv ügyét.

Györfi István budapesti lelkész „Az ember szellemi és lelki fejlődésének útja a monotheizmusig”, „Jézus vallása az ember történeti fejlődésének keretében” és „A vallás: életünk legszebb csodája” című tanulmányait az Egyházköri Tanács pályadíjjal jutalmazta.

Dr. Miroslav Novak prágai püspök Berlinből meleghangú üdvözlőt küldött Pethő István püspöki helynöknek. A püspök Berlinben az újjáéledő fasizmus ellen indított mozgalom szervezési munkájában vett részt, megelőzőleg pedig Düsseldorfban tanú volt a J. Oberhov lelkész ellen indított perben. Oberhov lelkészt tudvalevőleg a nyugatnémet hatóságok fogták perbe a béke mozgalomban játszott kiemelkedő szerepe miatt.

Papi békegyűlésen vettek részt nagybudapesti lelkészeink a többi protestáns, valamint ortodox és izraelita lelkészekkel együtt, február 5-én az Újvárosi háza nagytermében, a Hazafias Népfront rendezésében. Matolcsi Károly, a Magyar Nemzet külpolitikai rovatának a vezetője tartott nagyon tartalmas előadást „A haladó erők előretörése a II. világháború után” címen.

DR. SIMÁNDY ZSIGMOND afit pest-lőrinci gyülekezetünk áldozatos munkásságáért tb. presbiterré választotta, a választást Egyházköri Közgyűlés megerősítette. Szívből gratulálunk.

TÓFALVI SÁNDOR gazdálkodó, egyházköri tanácsos atyánkfíát a Néprajzi Múzeum „Korond község monográfiája” című értékes tanulmányaért 500 Ft-tal jutalmazta. A jeles szerzőt szeretettel köszöntjük és további sikereket kívánunk.

NYUGDÍJALAPUNK 221 374—VIII. sz. csekk számlájára az alábbi újabb adományok érkeztek: B. Mihály Erzsébet (Füzessgyarmat) 120 Ft., dr. Gálffy Zoltán, dr. Ormos Pál 100—100 Ft., Deák Lajos 40 Ft., Mózes Elemér, Székely Béla 30—30 Ft., Albert Jánosné 28 Ft., Ligethy Istvánné, dr. Nyiredy János, Csáka Jánosné 20—20 Ft., K. Nagy Béla, dr. Salacz Aladárné, id. P. Buzogány Lajos, Zilahy András 10—10 Ft., Cserei Róza 5 Ft.

UNITARIUS ÉLET

Laptulajdonos a Magyarországi Unitárius Egyházkör.

Felelős szerkesztő és kiadó: Pethő István.

Evi előfizetési díj 12 forint.

Budapest, IX., Hőgyes Endre utca 3.

Táv.: 137—186. Csekksz.: 50 561.

604093/2 — Zrínyi Nyomda, Budapest